

УДК 378.147:796.011.3 + 371.13:796.011.3

Л.В.Зубченко, Донецький державний інститут здоров'я, фізичного виховання і спорту

**АКТИВІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПРИ ФОРМУВАННІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ
МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ**

Зубченко Л.В.

Активізація самостійної творчої діяльності при формуванні педагогічної творчості майбутніх вчителів фізичного виховання

В статті розкриваються особливості активізації самостійної творчої діяльності студентів – майбутніх вчителів фізичного виховання при формуванні педагогічної творчості в період педагогічної практики в загальноосвітній школі.

Ключові слова: творчість, вчитель, практика, активність.

Зубченко Л.В.

Активизация самостоятельной творческой деятельности при формировании педагогического творчества будущих учителей физического воспитания

В статье раскрываются особенности активизации самостоятельной творческой деятельности студентов – будущих учителей физического воспитания при формировании педагогического творчества в период педагогической практики в общеобразовательной школе.

Ключевые слова: творчество, учитель, практика, активность.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Аналіз світових тенденцій у галузі професійно-педагогічної освіти свідчить про необхідність висунення все більш високих вимог до особистості педагога-професіонала, педагога-творця. У сучасних умовах професійна праця вчителя набуває якісних відмінностей, зумовлених такими факторами: соціальною орієнтацією сучасної школи на розвиток творчих здібностей дітей, їх талантів; демократизацією та гуманізацією педагогічної професії; появою мережі нетрадиційних типів шкіл,

альтернативних систем освіти, авторських методик навчання [3, с.121]. В.Сухомлинський наголошував, що робота вчителя – це педагогічна творчість, а не буденне заштовхування в дітей знань. Покликання вчителя він бачив в тому, щоб дитина вчилася не заради оцінки, а пізнавала потяг до знань, до чогось нового, до творчості. Він підкреслював, що справжній вчитель-майстер не може жити без педагогічної творчості, повторювати одне й те саме все своє життя [5, с.114]. Тільки творчий вчитель може розвинути творчі можливості, творчі здібності дітей. Таким чином, формування педагогічної творчості студентів ще в стінах вищого навчального закладу повинно стати найважливішою частиною сучасної системи вищої освіти та суспільства в цілому.

У сфері фізичного виховання і його засобами розв'язується безліч завдань, пов'язаних із проблемами виховання духовно багатой, моральної і фізично досконалої особистості, яка поділяє цінності активного й здорового способу життя. Система вищої освіти в галузі фізичної культури і спорту призначена готувати висококваліфікованих фахівців для навчальної, виховної і оздоровчої роботи з різними групами населення [7, с.110]. Аналіз державних документів, які регламентують стратегію розвитку вищої освіти в Україні, а саме: Закону “Про освіту”, “Про вищу освіту”, Концепції розвитку національної вищої освіти, Державної національної програми “Освіта (Україна ХХІ століття)”, Державної програми «Вчитель», Національної доктрини розвитку освіти дозволяє визначити загальні вимоги до вчителя, обов'язки педагогічних кадрів у самоосвіті, підвищенні їх творчого професійного рівня, педагогічної майстерності, загальної культури.

У зв'язку з цим постає необхідність формування творчо мислячих, творчо активних майбутніх вчителів фізичного виховання, оскільки тільки педагог-майстер, педагог-творець може зацікавити школярів своєю справою, а також стимулювати їх до сумісної творчої діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення

невирішених раніше частин загальної проблеми. Сучасні дослідження праці вчителя переконують у думці, що вирішальним чинником переходу освіти на нову стратегію є формування творчої особистості. Проблему педагогічної творчості вчителів розглядали В.Андреев, В.Кан-Калик, І.Зязюн, М.Нікандров, М.Поташник, С.Сисоєва.

Проблемі орієнтації студентів на творчу самореалізацію в майбутній діяльності й визначенні шляхів формування творчої особистості у вищому навчальному закладі присвячені роботи О.Абдулліної, М.Віленського, В.Караковського, О.Киричук, Н.Кичук, А.Мудрика, А.Орлова, Л.Подимової, Р.Скульського, Н.Щуркової. Ці автори зазначають, що формування педагогічної творчості зумовлює занурення самих суб'єктів навчання у процес проведення творчої діяльності.

Розв'язанню проблем формування творчої особистості студентської молоді у процесі фахової підготовки вчителів фізичного виховання присвячені дослідження М.Данилка, Н.Зубанової, Р.Карпюка, О.Петуніна, О.Пехоти, О.Солтіка, А.Цьося, Т.Яловики та інших.

Сучасні дослідники проблем підготовки вчителів фізичного виховання (О.Демінський, О.Ємець, Т.Ротерс, Б.Шиян, Ж.Холодов та інш.) відмічають, що головним чинником в процесі становлення студента як майбутнього вчителя є наявність професійних знань, вмінь та навичок, якими вони оволодівають під час навчання в вищому навчальному закладі. О.Пехота додає до цього, що ця сукупність знань, умінь та навичок трансформуються під впливом самостійної творчої діяльності в педагогічну творчість [3, с.62]. При цьому всіма авторами підкреслюється, що педагогічна творчість індивідуальна і формується головним чином у процесі самостійної діяльності фахівця. Педагогічна творчість вчителя фізичного виховання залежить від різних чинників: професійної підготовки, особистісних якостей і творчого потенціалу вчителя. Тому, ми розглядаємо педагогічну творчість майбутніх вчителів фізичного виховання як сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, мотиваційних установок щодо творчої педагогічної діяльності, яка спрямована на нестандартне вирішення основних

завдань фізичного виховання школярів.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Завдання статті полягає у розкритті особливостей активізації самостійної творчої діяльності студентів при формування педагогічної творчості.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Оновлення змісту педагогічної підготовки - важлива складова розбудови освіти в Україні, оскільки духовне та інтелектуальне відродження народу зумовлене якістю підготовки працівників освіти. Закон України «Про вищу освіту» визначає мету вищої освіти «...забезпечення всебічного творчого розвитку людини як особистості та найвищої цінності суспільства» [2, с.4]. Саме тому сьогодні ставляться підвищені вимоги до фахової підготовки майбутніх спеціалістів з фізичного виховання. Впродовж навчання у вищому навчальному закладі вони мають не тільки у повному обсязі й глибоко оволодіти системою наук про особливості фізичного виховання школярів, методика проведення занять з фізичного виховання, а й навчитися творчо застосовувати ці знання на практиці [7, с.117].

Однією з складових, які допомагають формувати педагогічну творчість у майбутніх вчителів фізичного виховання є педагогічна практика, яка виступає центральним елементом набуття вмінь і навичок організації і методики самостійної діяльності студентів при залученні їх до проведення наукових досліджень в процесі практики, підготовки доповідей, написання рефератів згідно проведених досліджень.

Педагогічна практика розглядається як основний процес, який дозволяє визначити студенту своє відношення до обраної професії і її місті в своєму житті, як основа для цілеспрямованого формування і вдосконалення педагогічних знань і досвіду, як середовище морального і психологічного загартування майбутнього вчителя. Вона має на меті сприяти якісній підготовці студентів до самостійної роботи, творчого виконання основних професійно-педагогічних функцій в якості вчителя фізичного виховання в реальних умовах навчально-виховного процесу, а також у відповідності з сучасними вимогами

до працівників педагогічної праці, розвитку інтересу студентів до обраної професії» [1, с.123]. Тому студенти під час проходження педагогічної практики в школі повинні удосконалювати свою педагогічну діяльність і реалізувати свої творчі можливості.

Існуюча система психолого-педагогічної підготовки у вищих навчальних закладах великою мірою спрямована на теоретичне осмислення функцій професійної діяльності, а не на професію загалом з її варіативними, неповторними нюансами. Розв'язання цієї проблеми дослідники вбачають у переорієнтації всієї системи підготовки майбутніх вчителів, де головне місце відводиться педагогічній практиці, яка формує творчість, активність і самостійність студента [6, с.408].

Формування педагогічної творчості майбутніх вчителів фізичного виховання в процесі фахової підготовки передбачає ефективну організацію і активізацію самостійної роботи під час педагогічної практики, визначення її видів та змісту. На ІУ курсі (випускному) студенти проходять педагогічну практику в якості вчителя фізичного виховання в закріпленій школі. Вони знайомляться з різними формами роботи в класах, удосконалюються в проведенні навчальних і позакласних заходів з учнями різних вікових груп. Головними завданнями на цей період практики студентів є: творче вирішення питань навчально-виховного і організаційного характеру, підготовка і проведення різних типів уроків з фізичного виховання з використанням різних методів, які активізують діяльність учнів; удосконалення і закріплення знань і вмінь виконувати функції вчителя фізичного виховання; розвиток у студентів любові до педагогічної професії, стимулювання до вивчення педагогічних і спеціальних дисциплін, удосконалювати свої педагогічні здібності; ознайомлення студентів з передовим педагогічним досвідом роботи з фізичного виховання учнів, використання цього досвіду в процесі самостійної роботи [4, с.3-5]. Складність цього заключається в тому, що студенти повинні перетворити і синтезувати знання, отримані при вивченні теоретичних дисциплін і використати їх для самостійного і творчого вирішення практичних завдань.

Проаналізувавши програму педагогічної практики вищих навчальних закладів фізкультурного профілю, ми звернули увагу на те, що вона недостатньо спрямована на формування педагогічної творчості студентів. Річ у тому, що існуюча програма спрямована на теоретичне осмислення і практичну реалізацію функцій професійної діяльності вчителя фізичного виховання, не орієнтує на самостійно-творчу роботу майбутніх вчителів. Потрібен новий підхід до роботи зі студентами, необхідно вивчати та враховувати інтереси й мотивації молоді щодо реалізації професійних вмінь і навичок з фізичного виховання, навчитись спиратися на їх свідомість, вміти спрямовувати її [4, с.3].

Для цього нами в період педагогічної практики використовувалися творчі завдання для закріплення отриманих теоретичних знань і активізації самостійної творчої діяльності студентів. Основними видами робіт в цей період були: а) збір матеріалів для написання доповідей, статей, рефератів, складання кросвордів, сценаріїв, узагальнень наукових досліджень; виступ з повідомленнями за цими матеріалами; б) проведення педагогічних спостережень в період педагогічної практики і відображення отриманих результатів при написанні творчих робіт (курсової або дипломної роботи, статті, наукового реферату); в) опис передового педагогічного досвіду кращих вчителів фізичного виховання; г) колективне й самостійне складання схем і діаграм, які розкривають сутність педагогічних завдань; д) розв'язання різноманітних завдань фізичного виховання у навчальному процесі, розробка кількох варіантів планів-конспектів проведення нестандартних уроків з наступним їх колективним обговоренням, збір фактичного матеріалу за спільно-розробленою методикою дослідження; е) порівняння кількох методик дослідження проблемного питання на основі вивчення різних статей, авторефератів, матеріалів та дисертаційних досліджень; ж) аналіз професійних педагогічних ситуацій, проектування засобів дії, розігрування дій в умовах запропонованих ситуацій.

Як ми бачимо, педагогічна практика повинна стимулювати студентів до активної творчої роботи, формувати в них певні якості і вміння, а саме:

професійно-творче мислення, творчу активність, оригінальність і креативність під час проведення різних видів робіт.

Для аналізу креативності студентів, в період педагогічної практики нами проводилися педагогічні спостереження. Одержані результати свідчать, що більшість майбутніх вчителів фізичного виховання (89%) працюють згідно програми педагогічної практики, суворо дотримуючись її положень і тільки 11% студентів проявляють оригінальність, креативність під час проходження педагогічної практики, а саме: самостійно проводять підготовку позакласних фізкультурно-оздоровчих заходів, проводять диспути з головних питань фізичного виховання. Наприклад, в період педагогічної практики силами студентів було організовано і проведено в ЗОШ №14 м.Донецька спортивне свято «Богатирські забави», в ЗОШ № 61 - урок-гра «Розвідники», а також диспут по темі «Фізичне виховання – шлях до здоров'я»; в ЗОШ № 14 м.Луганська – військово-спортивна гра «Сокіл», був проведений спортивний тиждень під гаслом «Козацькі розваги»; в ЗОШ № 26 - спортивне свято «Олімпійці серед нас» тощо).

Ми поділяємо також думку О.Пехоти, яка зазначає, що в процесі професійної підготовки майбутнього вчителя необхідно враховувати те, що система професійних відносин майбутнього вчителя завжди проходить випробування на рівні взаємодії з педагогічною дійсністю, яка повинна носити в собі елементи творчості. Тому у професійному плані майбутній учитель реалізується на індивідуальному рівні лише за таких умов, коли вся його педагогічна діяльність має позитивно-творчий характер. Крім того, вона відмічає, що важливою умовою формування педагогічної творчості майбутніх вчителів фізичного виховання є педагогічна практика, яка повинна бути "взірцем творчої діяльності та збагачувати досвід творчого розв'язання педагогічних ситуацій" [3, с.110].

Аналіз результатів самостійної творчої діяльності майбутніх вчителів фізичного виховання під час педагогічної практики свідчить, що творчий саморозвиток особистості студентів відбувається під час написання статей,

участі в наукових конференціях тощо. Таким чином, можна стверджувати, якщо студенти мають потребу у творчому самовдосконаленні і самопізнанні, результативність їх творчої діяльності досягає високого рівня.

Однією з важливих умов, які нічим не можна компенсувати, є забезпечення вільного часу педагога. В.Сухомлінський вважав: “Вільний час вчителя - це ... корінь, що живить гілки педагогічної творчості” [6, с.181]. Це повинно стати реальністю кожної освітньої установи.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, однією із головних вимог професійної освіти до фахової діяльності майбутніх вчителів фізичного виховання виступає формування педагогічної творчості студентів. Ми визначили, що педагогічна творчість студентів формується при застосуванні різноманітних видів роботи, а саме: збір матеріалів для написання доповідей, статей, рефератів, складання кросвордів, сценаріїв, узагальнень наукових досліджень; виступ з повідомленнями за цими матеріалами; проведення педагогічних спостережень в період педагогічної практики і відображення отриманих результатів при написанні творчих робіт (курсової або дипломної роботи, статті, наукового реферату); опис передового педагогічного досвіду кращих вчителів фізичного виховання; колективне й самостійне складання схем і діаграм, які розкривають сутність педагогічних завдань; розв'язання різноманітних завдань фізичного виховання у навчальному процесі, розробка кількох варіантів планів-конспектів проведення нестандартних уроків з наступним їх колективним обговоренням, збір фактичного матеріалу за спільно-розробленою методикою дослідження; порівняння кількох методик дослідження проблемного питання на основі вивчення різних статей, авторефератів, матеріалів та дисертаційних досліджень; аналіз професійних педагогічних ситуацій, проектування засобів дії, розігрування дій в умовах запропонованих ситуацій. Можна констатувати, що для того, щоб ефективно реалізувати педагогічну практику студентів в школі, необхідно її організовувати і проводити з урахуванням індивідуальних потреб школярів, сучасних тенденцій школи, з застосуванням нововведень під час

проведення уроків з фізичного виховання, позакласних, оздоровчо-спортивних заходів. В подальших публікаціях ми плануємо розробити методичні поради щодо самостійної творчої діяльності студентів.

Література

1. **Евсеева Н.** Физкультурный досуг: как организовать его во время педагогической практики. /Н.Евсеева //Дошкольное воспитание. – 2006. - №3. – С. 123-125.
2. **Закон України «Про вищу освіту»** //Інф.зб. Міносвіти України. – 1996. – №20. – С. 3-21.
3. **Освітні технології: навч.-метод.посіб.** /О.М.Пехота, А.З.Кіктенко, О.М.Любарська та ін.; за заг. ред. О.М.Пехоти. – К.: АСК, 2001. – 256 с.
4. **Ротерс Т.Т.** Самостійна робота студентів з курсу «Теорія і методика фізичного виховання» - метод. посіб. для студ. ВНЗ ФВіС. – Луганськ: ЛНУ ім. Т.Шевченка, 2008. – 76 с.
5. **Сисоєва С.О.** Основи педагогічної творчості: підручник /С.О.Сисоєва. - К.: Міленіум, 2006. - 346 с.
6. **Черчата Л.М.** Самостійна робота як середовище креативної діяльності //Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб.наук.пр. /за ред. проф. Т.І.Сущенко. – Запоріжжя, 2009. – Вип. 3(56). - С. 404 – 408.
7. **Шиян Б.М.** Теорія і методика фізичного виховання школярів: підручник: у 2 ч. /Б.М.Шиян. – Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2006. – Ч. 2. – С. 116-118.

Zubchenko L.V.

Activisation of independent creative work in the process of formation of pedagogical creative work of future physical education teachers. Peculiarities of activisation of independent creative work of future physical training teachers while formation of pedagogical creative work in the process of pedagogical practice at a secondary school.

Key-words: creative work, teacher, practice, activity.

Відомості про автора

Зубченко Людмила Вікторівна – аспірантка кафедри теорії і методики фізичного виховання Державного закладу „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”, викладач кафедри педагогіки, психології і філології Донецького державного інституту здоров’я, фізичного виховання і спорту.